

**ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ
ΕΡΕΥΝΑ ΚΟΙΝΗΣ ΓΝΩΜΗΣ**

ΜΕ ΘΕΜΑ: «Διαχείριση Ελληνοτουρκικών Κρίσεων»

**Δρ. Κωνσταντίνος Παν. Μπαλωμένος
Αθήνα Νοέμβριος 2020**

**Στη μνήμη των ηρώων πιλότων της Ελληνικής Πολεμικής
Αεροπορίας που θυσιάστηκαν στον ακήρυκτο
Ελληνοτουρκικό πόλεμο στο Αιγαίο**

Copyright © Κωνσταντίνος Παν. Μπαλωμένος
Copyright © 2020 Ασκληπιού 75 Περιστέρι Αττικής, 12137
Τηλ: 6945015734
E-mail: konmpalo@otenet.gr

ISBN 978-618-00-2423-4

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική, ή η απόδοση κατά παράφραση ή διασκευή του περιεχομένου του βιβλίου με οποιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη (Νόμος 2121/1993 και κανόνες του Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα).

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	9
Κεφάλαιο 1	
Το σύγχρονο διεθνές σύστημα	
1.1 Ορισμός και χαρακτηριστικά του διεθνούς συστήματος	13
1.2 Οι πρωταγωνιστές του Διεθνούς Συστήματος: Κράτη, Διεθνείς Θεσμοί και Μη Κρατικοί Δρώντες	15
1.3 Η θέση της ισχύος στο Διεθνές Σύστημα	17
1.4 Η έννοια της τάξης και η επιβολή της στο διεθνές περιβάλλον	19
1.5 Διεθνές Σύστημα και ηθική	21
Κεφάλαιο 2	
Προκλήσεις του διεθνούς συστήματος	
2.1 Προσδιορισμός της διεθνούς κρίσης	24
2.2 Διαχείριση των διεθνών κρίσεων	25
2.3 Ο ρόλος της κοινής γνώμης στη διαχείριση διεθνών κρίσεων και κατά τη λήψη αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής	28
Κεφάλαιο 3	
Έρευνα κοινής γνώμης με θέμα: «Διαχείριση Ελληνοτουρκικών Κρίσεων»	
3.1 Παρουσίαση περιγραφικής ανάλυσης ερωτηματολογίου έρευνας κοινής γνώμης για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις	33
3.2 Παρουσίαση ερωτηματολογίου έρευνας κοινής γνώμης	38
3.3 Παράρτημα: Έντυπο Ερωτηματολογίου	243
Κεφάλαιο 4	
Συμπεράσματα Συμπεράσματα	261
Βιβλιογραφία	265

Εισαγωγή

Αναμφισβήτητα, το σημαντικότερο ζήτημα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής αφορά τη σχέση της Ελλάδας με την γείτονα Τουρκία, όπου χαρακτηρίζεται από έντονες διακυμάνσεις και πολλές συγκρουσιακές εκφάνσεις.

Για ακόμη μια φορά, η Ελλάδα καλείται να αντιμετωπίσει τον Τουρκικό αναθεωρητισμό στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο.

Η ποιοτική διαφορά σε σχέση με άλλες περιόδους ελληνοτουρκικής έντασης είναι ότι από το 2017 έως σήμερα, η Ελλάδα βιώνει μια παρατεταμένη και συνεχώς κλιμακούμενη σε ένταση κρίση (με υπαιτιότητα της Τουρκίας), όπου είναι πολύ πιθανό να οδηγήσει σε ανεξέλεγκτες καταστάσεις, αλλά ακόμη και σε πόλεμο.

Προς επίρρωση της ανωτέρω εκτίμησης, αξίζει να εστιάσει κάποιος στην πύρινη και άκρως προκλητική ρητορική που υιοθετείται από τον κ. Ερντογάν και τους επιτελείς του, όπου στην προσπάθειά τους να υποστηρίξουν το αφήγημά τους περί «Γαλάζιας Πατρίδας» -ώστε να λάβουν εσωτερική και διεθνή νομιμοποίηση- αμφισβητούν εμπράκτως τις νομικά κατοχυρωμένες θέσεις της Ελλάδος, παραγνωρίζοντας τα όσα ορίζουν οι Διεθνείς Συνθήκες και το Διεθνές Δίκαιο.

Επιπλέον, σε επιχειρησιακό επίπεδο είναι γνωστό επίσης, ότι σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του ΓΕΕΘΑ έχουν αυξηθεί κατά 30% οι Τουρκικές παραβιάσεις του Εθνικού Εναέριου Χώρου (ΕΕΧ) το 2019 σε σχέση με το 2018, καταγράφοντας ιστορικό υψηλό φτάνοντας τις 4.811 (αυξημένες κατά 1.106 σε σχέση με το 2018).¹

Τα ανωτέρω δεδομένα αποτυπώνουν περίτρανα, ότι η στρατηγική κατευνασμού που ακολουθείται διαχρονικά από τους λήπτες των αποφάσεων της ελληνικής διπλωματίας σε σχέση με την ελληνοτουρκική αντιπαράθεση είναι αναποτελεσματική.

Αιτία αυτής της κατάστασης σύμφωνα με την άποψη του γράφοντος είναι το γεγονός, ότι οι επικεφαλής της ελληνικής διπλωματίας δεν διαβάζουν σωστά τον αντίπαλό τους και δεν κατανοούν και αξιολογούν σωστά τα δεδομένα της κρίσης, ώστε να χαράξουν τη σωστή στρατηγική αποτροπής για την αντιμετώπισή της.

Ειδικότερα, σε σχέση με την πρώτη αναφορά (δηλ. οι επικεφαλής της ελληνικής διπλωματίας δεν διαβάζουν σωστά τον αντίπαλό τους), διαπιστώνεται ότι οι Έλληνες πολιτικοί ηγέτες και συνολικότερα το πολιτικό σύστημα της Ελλάδας, αντιλαμβάνονται την Τουρκική πολιτική ηγεσία και την Τουρκία όχι με το πως πραγματικά είναι και τι επιδιώκουν στο ευρύτερο περιφερειακό σύστημα της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Μεσογείου, αλλά με το πως θα ήθελαν αυτοί να είναι. Την ώρα που η Τουρκία λειτουργεί ως διεθνής ταραξίας και τα μέλη της πολιτικής της ηγεσίας δρουν ως σύγχρονοι κατακτητές που επιθυμούν να καταλάβουν εδάφη από χώρες που γειτνιάζουν στην Τουρκία ή να θέσουν τις εν λόγω χώρες υπό την επιρροή τους, αμφισβητούν το διεθνές δίκαιο και κάνουν ότι μπορούν για να πλήξουν τη σταθερότητα και την ειρήνη στην περιοχή της Μεσογείου, σημαντική μερίδα του πολιτικού κόσμου στην Ελλάδα αντιλαμβάνεται τον κ. Ερντογάν ως αξιόπιστο συνομιλητή όπου διακατέχεται από τις αρχές και αξίες που σέβονται και αυτοί (π.χ. δημοκρατία, ελευθερία, ανθρώπινα δικαιώματα, ισονομία κ.λπ.).

Σε σχέση με την Ελλάδα, η πολιτική ηγεσία της Τουρκίας είναι ειλικρινής και τα όσα διακηρύττει προσπαθεί να τα υλοποιήσει με απόλυτη συνέπεια.

Ειδικότερα, η εν λόγω ηγεσία εδώ και πολύ καιρό, αναπτύσσει το αφήγημα της «Γαλάζιας Πατρίδας» που ουσιαστικά διακηρύσσει την αναβίωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και κάνει ότι μπορεί σε πολιτικό, διπλωματικό, στρατιωτικό και επιχειρησιακό επίπεδο για να το επιτύχει.

Την στιγμή που η Τουρκία έχει εμπλακεί και διαδραματίζει ρόλο στη Συρία, το Ιράκ, τη Λιβύη, τα Βαλκάνια, τον Καύκασο και ανοίγει μέτωπα όπως στο Ναγκόρνο Καραμπάχ για να εδραιώσει ακόμη περισσότερο τη γεωπολιτική και

γεωστρατηγική της θέση στην ευρύτερη περιοχή, στην Ελλάδα ακούγονται φωνές που αναφέρουν ότι ο κ. Ερντογάν βρίσκεται σε δεινή θέση, η οικονομία της Τουρκίας καταρρέει, πως ο Τούρκος Πρόεδρος δεν επιθυμεί την εμπλοκή του σε θερμό επεισόδιο με την Ελλάδα και τέλος, πως δεν μπορεί να συνεχίσει την ίδια τακτική, διότι θα διαρρηχθούν οι σχέσεις της Τουρκίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Σε σχέση με την δεύτερη αναφορά (δηλ. ότι οι επικεφαλής της ελληνικής διπλωματίας δεν κατανοούν και αξιολογούν σωστά τα δεδομένα της κρίσης) θα πρέπει να επισημανθεί ότι τη στιγμή που πολλές φωνές στην Ελλάδα μιλούν για διάλογο με την Τουρκία, τη σύναψη Μέτρων Οικοδόμησης Εμπιστοσύνης και την προσφυγή ακόμη και στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης για την επίλυση των ελληνοτουρκικών διαφορών, ο κ. Ερντογάν και η Τουρκία ασκούν μια καλοσχεδιασμένη επιχείρηση υβριδικού πολέμου εναντίον της Ελλάδας.

Συγκεκριμένα, η Τουρκία μέσω της χρήσης συγκεκαλυμμένων και εμφανών τακτικών που εκτελούνται με τη χρήση στρατιωτικών και μη στρατιωτικών μέσων επιδιώκουν να υπονομεύσουν και αποσταθεροποιήσουν την Ελλάδα, δημιουργώντας τετελεσμένα που θα οδηγήσουν την Ελληνική πολιτική ηγεσία στο να αποδεχτεί τους όρους της για συνεκμετάλλευση στο Αιγαίο.

Λαμβάνοντας υπόψη τις ανωτέρω επισημάνσεις και προς αποσαφήνιση αυτής της ζοφερής πραγματικότητας, θα πρέπει να επισημανθεί ότι η ελληνοτουρκική κρίση όπως εξελίσσεται μετά τον Αύγουστο του 2020 έχει λάβει τη μορφή κρίσης της πολιτικής των άκρων (brinkmanship), όπου η Τουρκία δοκιμάζει τη δέσμευση και τη βούληση της Ελλάδας να υπερασπιστεί τα δίκαιά της ή να υπαναχωρήσει από την υπεράσπιση των κυριαρχικών της δικαιωμάτων.

Υπό το πλαίσιο αυτό, βέβαιο είναι ότι για ακόμη μια φορά, η ελληνική πολιτική ηγεσία κατά την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής της θα κληθεί να λάβει κρίσιμες αποφάσεις για την αναχαίτιση του τουρκικού επεκτατισμού και την αποκλιμάκωση της ελληνοτουρκικής κρίσης.

Κατά την άσκηση εξωτερικής πολιτικής και ειδικότερα σε καταστάσεις κρίσεων, οι ηγέτες που λαμβάνουν τις αποφάσεις δέχονται επιρροές από παράγοντες που δρουν τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό τους περιβάλλον.

Τέτοιοι παράγοντες είναι τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και η κοινή γνώμη. Σε σχέση με το ρόλο της κοινής γνώμης κατά την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής, οι θεωρητικοί της ρεαλιστικής σχολής υποστηρίζουν ότι η κοινή γνώμη μπορεί να ασκήσει μικρή επιρροή στους λήπτες των αποφάσεων και ο ρόλος της είναι ανεπιθύμητος, διότι πιστεύουν ότι τα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής πρέπει να τα χειρίζονται αποκλειστικά και μόνο οι πολιτικοί που διαθέτουν τις γνώσεις και είναι υπεύθυνοι για τη λήψη ορθολογικών αποφάσεων.

Νεότερες έρευνες όμως, έχουν αποδείξει ότι η κοινή γνώμη ασκεί μεγάλη επίδραση στη διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής ενός κράτους καθώς, και ότι υπάρχει μεγάλος συσχετισμός ανάμεσα στις απόψεις της κοινής γνώμης και τις αποφάσεις εξωτερικής πολιτικής που λαμβάνονται από τους εκάστοτε πολιτικούς ηγέτες.

Υπό το πρίσμα αυτό, στόχος του παρόντος βιβλίου είναι η καταγραφή των απόψεων και τάσεων της ελληνικής κοινής γνώμης απέναντι στην Τουρκία σε σχέση με τις προκλήσεις και τις απειλές που δημιουργούνται μεταξύ των δύο κρατών.

Ειδικότερα, μέσω της παράθεσης των δεδομένων της έρευνας της ελληνικής κοινής γνώμης, επιδιώκεται η καταγραφή της άποψης των πολιτών σχετικά με τις ελληνοτουρκικές σχέσεις, τις ελληνοτουρκικές κρίσεις και τη διαχείριση αυτών από ελληνικής πλευράς, ώστε να διαμορφωθεί μια ολοκληρωμένη εικόνα γύρω από τις ελληνοτουρκικές σχέσεις.

Απώτερος στόχος του παρόντος βιβλίου επίσης, είναι μέσω της συσχέτισης των αποτελεσμάτων της έρευνας κοινής γνώμης για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις με το θεωρητικό πλαίσιο των διεθνών σχέσεων, η πολιτική ηγεσία της Ελλάδας να λάβει πληροφορίες και στοιχεία που θα της φανούν χρήσιμα κατά την άσκηση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, αλλά και για τη λήψη αποφάσεων κατά τη διαχείριση της ελληνοτουρκικής κρίσης.

Το βιβλίο αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο προσδιορίζεται το σύγχρονο διεθνές σύστημα. Συγκεκριμένα, γίνεται ο ορισμός του και σκιαγραφούνται τα χαρακτηριστικά του, παρουσιάζεται ο ρόλος των κρατών, των διεθνών θεσμών και των μη κρατικών δρώντων και τέλος, γίνεται αναφορά στη θέση της ισχύος, της τάξης και της ηθικής στο διεθνές σύστημα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις προκλήσεις του διεθνούς συστήματος. Ειδικότερα, προσδιορίζεται το φαινόμενο της διεθνούς κρίσης, παρουσιάζεται ο μηχανισμός διαχείρισης των διεθνών κρίσεων και γίνεται αναφορά στο ρόλο της κοινής γνώμης κατά τη διαχείριση διεθνών κρίσεων και κατά τη λήψη αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής

Στο τρίτο κεφάλαιο, παρατίθεται η έρευνα κοινής γνώμης με θέμα: «Διαχείριση Ελληνοτουρκικών Κρίσεων» και παρουσιάζονται τα αποτελέσματα και η περιγραφική ανάλυση της έρευνας κοινής γνώμης.

Στο τέταρτο κεφάλαιο τέλος, παρατίθενται τα συμπεράσματα του βιβλίου.

Η βασική αιτία συγγραφής του παρόντος βιβλίου, είναι η διαπίστωση απουσίας ενός τέτοιου πονήματος από την ελληνική βιβλιογραφία. Ειδικότερα, ενώ υπάρχει πλήθος βιβλίων και διατριβών που εστιάζουν στην μελέτη των ελληνοτουρκικών σχέσεων, δεν υπάρχει ένα επιστημονικό εγχειρίδιο που να εστιάζει στην οπτική της άσκησης επιρροής της κοινής γνώμης στη διαχείριση κρίσεων και ειδικότερα, στις απόψεις της ελληνικής κοινής γνώμης σε σχέση με την χρόνια ελληνοτουρκική αντιπαράθεση.

Παράλληλα, το παρόν βιβλίο αποτελεί το έναυσμα για την ανάπτυξη ενός ευρύτερου δημόσιου διαλόγου σχετικά με τις ελληνοτουρκικές σχέσεις και τη διαδικασία αντιμετώπισης των ελληνοτουρκικών κρίσεων.

Τα συμπεράσματα και οι προτάσεις αυτού του διαλόγου, θα μπορούσαν να αποτελέσουν την βάση για μια περαιτέρω επιστημονική έρευνα ή την διατύπωση μιας εναλλακτικής πρότασης για την αντιμετώπιση της ελληνοτουρκικής κρίσης τόσο σε επίπεδο επιχειρησιακό όσο και επικοινωνιακό.

Το παρόν βιβλίο, αφιερώνεται στη μνήμη των ηρώων πιλότων της Ελληνικής Πολεμικής Αεροπορίας που θυσιάστηκαν στον ακήρυκτο Ελληνοτουρκικό πόλεμο στο Αιγαίο και φιλοδοξεί να συμβάλει στην αποτελεσματική αντιμετώπιση της ελληνοτουρκικής διαμάχης στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο.

Ολοκληρώνοντας τις εισαγωγικές παρατηρήσεις του παρόντος βιβλίου, θεωρώ χρέος μου να ευχαριστήσω θερμά κάποιους ανθρώπους που συνέβαλλαν καθοριστικά στην ολοκλήρωση αυτής της δύσκολης ερευνητικής προσπάθειας, αλλά και εποικοδομητικής συγγραφικής εργασίας.

Πρωτίστως, θεωρώ χρέος μου να ευχαριστήσω θερμά τους 5013 συμπατριώτες μου (απ' όλη την Ελλάδα), που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο της έρευνας.

Στη συνέχεια, ευχαριστώ θερμά, τον Πανεπιστημιακό Υπότροφο του τμήματος Στατιστικής και Ασφαλιστικής Επιστήμης του Πανεπιστημίου Πειραιώς Δρ. Αθανάσιο Σαχλά για την πολύτιμη συμβολή του στην στατιστική ανάλυση της έρευνας κοινής γνώμης.

Επίσης, θέλω να ευχαριστήσω την Οργανωσιακό /Εργασιακό Ψυχολόγο, Δρ. Οργανωσιακής Συμπεριφοράς του Τμήματος Διοικητικής Επιστήμης και Τεχνολογίας του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών Σοφία Χατζή για τις πολύτιμες συμβουλές και παρατηρήσεις της κατά τη σύνταξη του ερωτηματολογίου της έρευνας κοινής γνώμης.

Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω τη διεθνολόγο Κωνσταντίνα Πισιμίση για τη συμβολή της στην επιμέλεια των κειμένων του βιβλίου.